

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-son (4- jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Hamroyev Asliddin Umed o'g'li

“GULSHANUL MULUK” (“SHOHLAR GULSHANI”) ASARI – MANG‘ITLAR HUKMRONLIGI DAVRI MUARRIXLIGI NAMUNASI 13-18

Bazarbayeva Shohsanam Muratovna

SIRDARYO VILOYATIDA VETERINARIYA SOHASIGA OID ISLOHOTLAR (XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARI) 19-23

Asadova Dilnoza Innatovna

O‘ZBEKISTONDA RAQS SAN‘ATI SOHASIDA KADLAR TAYYORLASH MASALASI TARIXI VA BUGUNI 24-28

Ҳайитов Умед Яҳёевич

ЎЗБЕКИСТОН ССР МУВАҚҚАТ ИНҚИЛОБИЙ ҚЎМИТАСИ (МАРКАЗИЙ РЕВКОМ)НИНГ ТАШКИЛ ТОПИШИ ВА ФАОЛИЯТИ 29-34

Омонова Сарвиноз Ориф қизи

ЎЗБЕКИСТОНДА СОВЕТ ДАВРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТНИНГ ҲОЛАТИ... 35-42

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Алимханова Нигора Алимхановна

ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 43-52

Маҳмудова Дилафруз Hasanovna

KORPORATIV BOSHQARUVNING AYRIM NAZARIY JIHATLARI 53-60

Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNING EKONOMETRIK MODELASHTIRISH 61-69

Меҳмоналиев Улугбек Эркинжон угли

СУЩНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ СЛУЖБЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ . 70-75

Паязов Мурод Максудович

“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ЖАРАЁНЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШ МЕТОДИКАСИ 76-86

Шадибекова Дилдор Абдурахмановна

ЛОГИСТИЧЕСКИЙ РЫНОК УЗБЕКИСТАНА И ПРОБЛЕМЫ ЕГО РАЗВИТИЯ 87-92

Malikova Dilrabo, Khudoiberdieva Maftunabonu

INNOVATIVE HR MANAGEMENT: NECESSITY AND METHODS OF APPLICATION 93-99

Мамажоновна Одинахон Алишер қизи

КОРХОНАЛАР БОШҚАРУВИДА ИННОВАЦИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ 100-106

Nozimov Eldor Anvarovich

ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANISHDA O‘ZBEKISTON VA HORIIY DAVLATLARNING O‘RNI 107-115

Буранова Жазира Эргаш қизи

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ НА ИНКЛЮЗИВНЫЙ РОСТ ГОСУДАРСТВА 116-120

<i>Худойназаров Фахритдин Хаитович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ	121-127
<i>Бахтиёрлов Бобур Баходир ўғли</i> ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ВА БАНК ЛИКВИДЛИГИНИ БОШҚАРИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	128-136
<i>Isomitdinova Gulbaxor Kurbonaliyevna</i> O'ZBEKISTON SHAROITIDA INVESTITSIYA RISKLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	137-145
<i>Yuldashev Shadiyor Shuxrat o'g'li</i> OLIV TA'LIM O'QUV JARAYONLARIDA ZAMONAVIY VEB TEXNOLOGIYALARI INTEGRATSIYASI	146-150
<i>Baxtiyorov Asrorbek Azizjon o'g'li</i> TIJORAT BANKINING KREDIT SIYOSATI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI	151-159
<i>Saidov Shohruh Mirzo</i> SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	160-169
<i>Kunduzova Kumrixon Ibragimovna</i> IQTISODIY RIVOJLANISHNING HOZIRGI BOSQICHIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR FAOLIYATIDAGI JORIY AKTIVLAR TUSHUNCHASI VA UNING O'RNI	170-177
<i>Inomjon Matkarimov</i> AGROKIMYO BIOKIMYO XIZMATLARI IJTIMOIV IQTISODIY SAMARADORLIGINI TA'MINLASHNING SWOT TAHLILI	178-183
09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>G'aybullayev Otabek Muxammadiyevich</i> JAMIYATDA ESTETIK MADANIYAT RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSLARI	184-189
<i>Masharipova Gularam Kamilovna</i> MAHMUD IBN MUHAMMAD IBN UMAR AL-CHAG'MINIYNING «AL-MULAXXAS FI-L-HAY'A» RISOLASINING NUSXALARI VA QOZIZODA RUMIYNING SHARHI	190-198
<i>Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна</i> ФИЛОСОФСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ИБН СИНО И ИХ РОЛЬ В УКРЕПЛЕНИИ ДУХОВНО- ЦЕННОСТНЫХ ОСНОВ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦИВИЛИЗАЦИИ	199-206
<i>Urinov Xushnudjon Abdulomitovich</i> TA'LIM VA KASB-HUNAR ISLOHOTLARI GENEZISI: KASBIY FAOLIYAT VA MEHNATGA MUNOSABATNING TARIXIY SHAKLLANISHI	207-220
<i>Азизкулов Акрам Абдурахмонович</i> ШАРҚШУНОС УИЛЬЯМ ЭРСКИН ТАДҚИҚОТЛАРИДА БОБУРИЙЛАР СУЛОЛАСИ ТАРИХИНИНГ ЁРИТИЛИШИ	221-227
<i>Kenjayev Ulug'bek Muratovich</i> BEFARQLIK HAQIDAGI FALSAFIY FIKRLAR RIVOJI	228-232
<i>G'aybullayeva Laylo Safarboyevna</i> MAHALLADA YOSHLAR SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOIV-FALSAFIY RIVOJLANISH MASALALARI	233-238

<i>Хо'janova Tamara Jo'raevna</i> YOSHLAR MA'NAVİYATIGA TAHDID VA ULARDAN O'ZINI ONGLI HIMOYA QILISH KO'NIKMALARI	239-245
<i>Jabborova Saodat Sattorovna</i> MA'NAVİY SALOHİYATNING IJTIMOİY TARAQQIYOT MANBAI SIFATIDA XUSUSIYATLARI	246-252
<i>Xusanov G'olib Elmurodovich</i> O'ZBEK OILALARINING RIVOJLANISHIDA AXLOQIY TAFAKKUR MASALALARI	253-257
<i>Агзамходжаева Шахноза Саидматмабевна</i> МУСУЛЬМАНСКОЕ БОГОСЛОВИЕ, СВЯЩЕННЫЙ КОРАН И ТВОРЧЕСТВО НАВОИ В КОНТЕКСТЕ ФИЛОСОФСКОЙ КОМПАРАТИВИСТИКИ	258-265
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOİY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	266-270
<i>Qunishev Ulug'bek Ulashevich</i> NEMIS KLASSIK FALSAFASIDA JAMIYAT RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI AXLOQIY VA ESTETIK OMILLAR	271-275
<i>Турдибоев Бозор Худойбердиевич</i> ЦИВИЛИЗАЦИЯЛАР ТАРИХИЙ ЯХЛИТЛИК НАМОЁН БЎЛИШ ШАКЛЛАРИ СИФАТИДА	276-282
<i>Kenjayeva Dilrabo Rominovna</i> MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARI TA'LIMOTIDA O'ZLIKNI ANGLASH TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	283-287
<i>Azamatova Gulrukh Islom qizi</i> SOCIOCULTURAL ASPECTS IN KARL POPPER'S PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION	288-293
<i>Тошпулатова Ширин Мухиддиновна</i> ЭТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ СЛУЖБЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	294-302
<i>Yuldasheva Dilorom Yuldashevna</i> SCIENTIFIC ATTITUDE TO CONSCIOUSNESS AND ITS INFLUENCE ON THE FIELD OF EDUCATION	303-307
<i>Bekchanov Xudoybergan O'rinovich, Yusupova Firuza Hajiboy qizi, Yuliyeva Sohiba Shuhrat qizi</i> МАКТАВГАЧНА YOSHDAGI КАТТА GURUH TARBIYALANUVCHILARDA IJTIMOİY VA KOMMUNIKATIV QOBILYATNING RIVOJLANISHI	308-314
10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Ткебучава Ирина Георгиевна</i> ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	315-320
<i>Ikromxonova Firuza Ikromovna, Jazira Nursultanqizi</i> TIPOLOGIK TAHLIL - KOMPOZITSIYA VA JANR (TARIXIY ASARLAR MISOLIDA)	321-327

<i>Ashurova Maftuna Asqar qizi</i> LINGUACULTURAL PECULIARITIES OF THE CONCEPT “HAPPINESS” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	328-334
<i>Mustafayeva Saodat Burxanovna</i> SALIM ASHUR SHE’RLARIDA LINGVOMADANIY BIRLIKLAR VOSITASIDA VOQELIKNI BADIY TALQIN ETISH	335-340
<i>Abdulxayeva Nodirabegim Ixtiyorjon qizi</i> DRAMATIK ASARLARNI TARJIMA QILISHDA LEKSIK-SEMANTIK, LINGVOKULTUROLOGIK MASALALAR	341-346
<i>Xajiyeva Dilfuza Adambayevna</i> FOLKLOR VOSITALARINING ZAMONAVIY ADABIYOTDAGI O’RNI VA O’RGANILISHI	347-351
<i>Jumanova Sevara Xolmurod qizi</i> KIYIM KECHAK NOMLARI TILNING BOYISH MANBAI SIFATIDA	352-356
<i>Hojaliyev Ismail Tadjibayevich, Ismailova Sayyora Tolkinovna</i> MATN NAZARIYASINING SHAKLLANISHI	357-366
<i>Abdullaev Ulmasbek Khairullayevich</i> LITERARY WORKS AS THE MOST IMPORTANT AND WELL-ACCLAIMED COMPONENTS OF THE CULTURAL HERITAGE OF THE NATION	367-370
<i>Maxmudova Fotima Maqsud qizi</i> TYPES OF MEDIA TEXT LANGUAGE	371-375
<i>Maxmudova Zuhra Maqsud qizi</i> BADIY TARJIMANING TILSHUNOSLIKDAGI AHAMIYATI	376-380
<i>Davronova Zulfiya Boboyevna</i> UZBEK- FRENCH RELATIONS AS A BINDING PART OF INTERNATIONAL CULTURAL AND HISTORICAL EXPERIENCE	381-386
<i>Hakimova Dilrabo Yo’ldoshovna</i> TERMINOLOGIYA SOHASINING TARIXI VA DOLZARB MUAMMOLARI XUSUSIDA	387-392
<i>Мадрахимов Тулибай Абдукаримович</i> СЎЗЛАШУВ НУТҚИНИНГ ТИЛ ФУНКЦИОНАЛ ВАРИАНТЛАРИ ОРАСИДА ТУТГАН ЎРНИ	393-395
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Ergashev Ikrom Abdurasulovich</i> SOLIQ INTIZOMINI BUZISH BILAN BOG’LIQ HUQUQBUZARLIKLAR UCHUN JAVOBGARLIKNING AYRIM JIHATLARINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Куатбек Гулнар Куатбековна</i> ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ МЕСТНОЙ ВЛАСТИ	403-409
<i>Jurayev Dilmurot Mukhtarovich</i> ANALYSIS OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN ON ALTERNATIVE RESOLUTION OF DISPUTES ARISING FROM ADMINISTRATIVE AND PUBLIC LEGAL RELATIONS	410-415

<i>Mirakhmedova Fazilat Khokim kizi</i> CRIMES OF MANUFACTURING AND SELLING PHARMACEUTICALS IN A WAY TO DANGER THE LIVES AND HEALTH OF INDIVIDUALS (Evaluation of Türkiye and Uzbekistan legal system)	416-428
<i>Касимов Нодиржон Содикжонович</i> ҚАСДДАН ОДАМ ЎЛДИРИШ ЖИНОЯТЛАРИНИНГ УМУМИЙ ВИКТИМОЛОГИК ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ	429-438
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Есенбаев Джанибек Таирович</i> ЭКОЛОГИК ТУСДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	439-445
<i>Джалилов Сардор Шавкатович</i> ҲУҚУҚ МАНБАЛАРИ ВА НОГИРОНЛИГИ БЎЛГАН ШАХСЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ КОДИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ЖАРАЁНИ	446-453
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Mirzayev Qodir Toirovich</i> ZAMONAVIY XOR SAN'ATI TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	454-458
<i>Васильченко Ольга Анатольевна</i> ИСТОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ИСКУССТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	459-463
<i>Эрназаров Алишер Эргашевич, Бекмурадов Зариф Хуррамович</i> ЎҚУВ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МОДУЛЛИ ВА ЛОЙИҲАЛАШТИРИЛГАН ТУРЛАРИ ҲАМДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	464-470
<i>Mattiyeva Feruza Begmatdulobovna</i> TARJIMONLIK MALAKASINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLINGVISTIK VA DIDAKTIK XUSUSIYATLARI	471-477
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i> ABU ALI IBN SINO QARASHLARIDA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI	478-482
<i>Umurova Ma'rifat Yoshiyevna</i> XALQ QO'SHIQLARI VATANPARVARLIK TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA	483-486
<i>Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi</i> INGLIZ TILIDA AKADEMIK YOZUV TUSHUNCHASI VA UNING TALABALAR ILMIY FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI	487-492
<i>Rajabiy Aziz Xasanovich</i> VOKAL ARTISTI FAOLIYATIDA SAHNA MAHORATINING O'RNI	493-497
<i>Omanov Rashid Sherqobilovich</i> O'QUVCHILARDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARINI TO'G'RI TASHKIL ETISH	498-501
<i>Салимов Ақром Хайитович</i> БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ОИЛА, МАҲАЛЛА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ	502-507
<i>Mamatmurodov Sharofjon Khudoyarovich</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	508-514

<i>Ли Екатерина Владимировна</i> СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИННОВАЦИЙ И ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	515-523
<i>Ахмедова Нафиса Исаходжаевна, Азаматов Абдулло Исахўжа ўғли, Лутфуллина Румия Анваровна</i> ЁШ ТЕННИСЧИЛАРНИНГ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ҲАРАКАТЛИ ҲИЙНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	524-533
<i>Очилова Мехрибон Суратовна, Хамроева Феруза Асроровна</i> АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ	534-541
<i>Амонов Mirjon Namozovich</i> ИЖТИМОИЙ ПЕДАГОГИК FAOLIYAT VA UNING ASOSIY FUNKSIYALARI	542-547
<i>Sharipov Habibullo Abduqahhorovich</i> TALABALARNING IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATI	548-552
<i>Yaxiyaxonova Muxiba Maxmudjonovna</i> RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING IT SAVODXONLIGINI OSHIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	553-560
<i>Hakimova Gulshan Abdusalilovna</i> JISMONIY TARBIYA VOSITALARI ORQALI YOSH BOLALARNI SIFATLARINI TARBIYALASH	561-565
<i>Nazarov Rustam Irkinovich</i> TECHNOLOGY FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN HIGHER TECHNICAL EDUCATION FIELDS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH LANGUAGE)	566-570
<i>Muqimova Fotima Abduqaxor qizi, Muqimova Zuxra Abduqahor qizi</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARNING GRAFIK SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHDA O'YINLI TEXNOLOGIYALADAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI	571-576
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna, Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KREATIV TAFAKKURINI LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH MODELI	577-585
<i>Usmonova Matluba Nosirovna</i> O'QUVCHILARDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNI TARBIYALASH METODIKASINING KREATIV PEDAGOGIK YONDASHUVI	586-590
<i>Ustaev Abdurazzoq Qurbonovich</i> MILLIY KURASH SPORT TURINING FUNKSIYALARI VA MAQSADGA ERISHISHDAGI VOSITALARI	591-596
<i>Shoimqulova Nigina Xolmurodovna, Yadigarova Sitara Bahromovna</i> ADDRESSING CHALLENGES IN TEACHING ENGLISH IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES: A SCHOLARLY EXAMINATION	597-603
<i>Yeshanov Marat Urazaliyevich</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA PRAGMATIKANING AHAMIYATI LANGUAGE]	604-616

<i>Tursunova Shahnoza Bekchanovna</i> JAMOATCHILIK FIKRINI SHAKLLANTIRISHDA JAMOATCHILIK BILAN ALOQALARNING O'RNATISH	617-622
<i>Atoyeva Gulshoda Rabimovna</i> OILADAGI ZO'RAVONLIKNING O'SMIR XULQIGA PSIXOLOGIK TA'SIRI	623-628
<i>Musinova Ruxshona Yunusovna, Qurbonova Aziza Davlat qizi</i> JABRLANUVCHI SINDROMI, UNING ASOSIY SABABLARI VA BELGILARI	629-635
<i>Jamolova Mokhigul Bakhtiorovna</i> METHODS OF DEVELOPING THE CRITICAL THINKING ABILITY OF PRIMARY CLASS STUDENTS THROUGH FAIRY TALES	636-641

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Mirzayev Qodir Toirovich

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
Vokal kafedrası professori

ZAMONAVIY XOR SAN'ATI TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada xor san'atining bugungi holati ochib berilgan bo'lib, dirijyorlik va xor ta'limining tizimli masalalari ham ko'rib chiqiladi hamda uni yanada takomillashtirish yo'llarini aniqlashga harakat qilinadi.

Kalit so'zlar: xor san'ati, dirijyorlik, mahorat, xor madaniyati, xor pedagogikasi, dirijyor-xor tarbiyasi.

Mirzaev Kadir Toirovich

Professor of the Vocal Department
State Institute arts and culture of Uzbekistan

IMPROVING MODERN CHORAL EDUCATION

Abstract. This article reveals the current state of choral art, considers the systematic issues of conducting and choral education, and tries to identify ways to further improve it.

Key words: choral art, conducting, skill, choral culture, choral pedagogy, conductor-choral training.

Мирзаев Кадир Тоирович

Профессор кафедры Вокал Государственного института
искусств и культуры Узбекистана

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО ХОРОВОГО ИСКУССТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье раскрывается современное состояние хорового искусства, рассматриваются системные вопросы дирижирования и хорового воспитания, делается попытка определить пути его дальнейшего совершенствования.

Ключевые слова: хоровое искусство, дирижирование, мастерство, хоровая культура, хоровая педагогика, дирижерско-хоровая подготовка.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N63>

Kirish. XXI-asrda xor san'atining rivojlanishi, uning badiiy, ma'rifiy va insonparvarlik missiyasini yanada amalga oshirish xor ta'limi tizimini takomillashtirish va xor dirijyorlarini yuqori kasbiy tayyorgarligi bilangina mumkin bo'ladi[1;76-81]. Xor dirijyori kasbi musiqa va san'at olamidagi eng qiyin kasblardan biridir. Birinchidan, u ko'p funksiyali bo'lib, xor dirijyori

nafaqat ajoyib musiqiy qobiliyatga ega bo'lishi, balki o'qituvchi, psixolog, tashkilotchi, musiqa rahbari hamda rassomi kabi moyillikka ega bo'lishi kerak.

Dirijorning asosiy ijodiy vazifasi badiiy natijani tinglovchiga yetkazish, uning musiqani idrok etish psixologiyasi qonuniyatlarini puxta egallashdan iborat. Murakkab badiiy axborot sxemasida shoir-kompozitor-dirijyor-xor-tinglovchi, tizimida bo'lib, bu yerda dirijyor eng mas'uliyatli ijodiy yukni ko'taradi. U nafaqat asarning badiiy mazmunini ichki idrok etish va o'zgartirishga, balki uni tinglovchiga etkazish uchun xorni o'z talqini bilan yetaklashga ham majburdir. Shuning uchun dirijorning roli xorning badiiy rahbari sifatida ham, tinglovchining musiqiy didini tarbiyalovchi sifatida ham juda mas'uliyatli. O'z navbatida, dirijyorlik va xor ijrochiligining turlari va shakllari bo'yicha dirijyor zamon, davr, jamiyat – tinglovchi va bastakor tomonidan shakllantirilgan musiqiy intonatsiya hamda g'oyalarning sezgir katalizatori bo'lishi, musiqiy materialni o'zgartira olishi, qayta ko'rib chiqishi, uni yangi uslublar orqali qayta intonatsiya qilish qobiliyati va qobiliyatini rivojlantirishi kerak. Bu kasbni puxta egallash uchun musiqa tilining qonuniyatlarini anglab yetish, musiqiy xayoliy fikrlashni rivojlantirish kerak.

Metodologiya. Musiqa san'ati, rassomlik, me'morchilik, haykaltaroshlikdan farqli o'laroq, vaqt hakamligiga bo'y sungan san'atdir, sababi asarning badiiy mazmuni vaqt o'tishi bilan rivojlanadi va yaratiladi. Dirijyor asar tuzilish shakli, tempi, artikulyatsiyasi, agogiyasi, zarbalari, dinamikasi, temblari, dirijyorlik usullari, asosiy kulminatsiya nuqtalariga alohida yondashishi, qiyosiy tahlil, qarama-qarshilik, assotsiativ fikrlash, asosiy ziddiyat, musiqiy asarning badiiy natijasiga bog'liq musiqiy dramaturgiyasining qonuniyatlarini qay darajada o'zlashtirganligidan, musiqali dramaturgiya texnikasiga tayangan holda asar ijrosi sifatiga yondashadi.

Shuning uchun dirijyor quyidagi o'ziga xos qobiliyatlarga ega bo'lishi kerak:

a) musiqiy materialni his qilishi va ko'rish;

b) musiqiy obrazni rivojlantirishning ijodiy konsepsiyasini bir vaqtning o'zida anglash, shuningdek, uning vaqt o'tishi bilan izchil rivojlanishi;

Bunday murakkab talablarni bajarishdan dirijyordan juda yuksak madaniyat va ma'rifat, musiqiy, badiiy, umumiy bilimga ega bo'lishi kabi kasbiy sifatlar talab etiladi.

Mazkur maqola kredit-modul tizimida tahsil olayotgan bugungi kun xor dirijyorligi ta'limining o'ta muhim va dolzarb muammosiga, ya'ni "Dirijyorlik" fanidan talabalarning mustaqil (uyga) ishlarining ba'zi masalalariga to'xtalishga harakat qiladi. Xor dirijyorini tayyorlash jarayonida o'quvchilarning mustaqil uy vazifasini bajarishning kasbiy shakl va usullarini aniq tashkil etishi hamda o'zlashtirishlari katta ahamiyatga ega. Xor dirijyorining murakkab va ko'p qirrali faoliyati tufayli xormeyster talabasining mustaqil izlanishlari boshqa talabaning mashg'ulotlariga qaraganda qizg'in va maqsadli uy vazifasini talab qiladi.

Musiqa ta'limi muassasalarida dirijyor-xormeyster tayyorlash asosan uch bo'limdan iborat: dirijyorlik sinfidagi mashg'ulotlar, mustaqil ish va o'quv xorida xor amaliyoti.

Muhokama va tadqiqot natijalari. Ko'rinib turibdiki, bunday "ajratilgan" o'qitish sxemasi bir-biri bilan chambarchas va uzviy bog'liq bo'lishi kerak. Shundagina u samarali va ijobiy natijalar berishi mumkin. Biroq, xormeyster tayyorlashning eng zaif bo'g'ini talabalarning mustaqil ishi hisoblanadi. Uy vazifasi ko'pincha o'quvchilar tomonidan o'z-o'zidan, bir o'lchovli, to'g'ri qiziqish va ijodiy yondashuvisiz bajariladi. Albatta, talabalarning uy vazifalari uchun sharoitlar yaratish (xor va hamrohlarisiz) juda qiyin. Shu bois dirijyorlik sinfi

yetakchi o'qituvchisining dirijyor talabaning, ayniqsa, universitetning dastlabki ikki yilida mustaqil ishiga yo'l-yo'riq ko'rsatishi va nazorati katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Birinchi navbatda dirijyor o'qituvchi xor faoliyatini tashkil etishda o'quvchilarda uy vazifalarini bajarishda o'z harakatlarini rejalashtirish, faol va qat'iyatlilik bilan bilimlarni egallash, qiyinchiliklarni yengish, amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish ko'nikmalari, uslublarini takomillashtirishda namoyon bo'ladigan kasbiy mustaqillik kabi fazilatlarini rivojlantirishi kerak. Xor dirijyorligi nazariyasi va amaliyotini o'rganishning dastlabki bosqichida talabalarga mazkur fazilatlarini singdirish hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Mustaqil ravishda xor notalarini o'rganish to'rt yo'nalishda amalga oshirilishi mumkin:

- Xor partiyalarini notadan kuylash;
- Fortepiano jo'rligida kuylash;
- Ichki eshitish qobiliyati vositasida materialni o'zlashtirish;
- Manual (dirijyorlik) tayyorgarligi;

Odatda yuqoridagi tizimlilikdan birinchi ikkitasiga amal qilinsa talabaning ichki eshitish qobiliyati oshdi va xormeysterdan talab qilinadigan zarur ko'nikmalar (fakturaga bo'y sunish, ko'p ovozli elementlarni toza kuylash, auftakt, vaqtida boshlash va tugatish) rivojlanib borishiga zamin yaratiladi.

Ko'plab talabalar guruhni boshqarishning texnik, ijro texnikasi va ko'nikmalarini faqat dirijyorlik sinfida to'g'ridan-to'g'ri xor mashg'ulotlarida o'zlashtirish mumkin, deb noto'g'ri hisoblashadi.

Mazkur dirijyorlik harakatlarini jonli xor jamoasisiz bajarish qiyin. Shu sababli, ichki eshitish va ko'rish qobiliyatini rivojlantirish bo'yicha mustaqil ishlar va uni tashkillashni (monual) ishlab chiqish yanada samarali bo'lishi uchun talabalar dirijyorlik ko'nikma va malakalarini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan usullar bilan qurollanishi kerak.

Ushbu maqolada mavjud pedagogik tajribani umumlashtirish va mustaqil ta'lim vazifasi sharoitida talabalarda ba'zi muhim o'ziga xos xatti-harakatlarni rivojlantirishning texnika va usullarini aniqlashga harakat qilinadi.

Ular orasida, birinchi navbatda, eshitish diqqati, o'zini o'zi boshqarishni, imo-ishoralarda paytida tovushni his qilishni, musiqiy-majoziy g'oyalarni ifodali imo-ishoralarga o'tkazishni, dirijyorning ko'rishini va musiqiy asarning motor-mushak hissiyotini ajratib ko'rsatish (xor partiturasini), ijro irodasi, faolligi va dirijyorlik samaradorligi, dramaturgiya hamda kompozitsiya shaklini tushunish, oldindan ko'ra bilish va boshqalar kerak.

Talabaning eshitish qobiliyati, o'z harakatlarini idora qilish, o'z-o'zini nazorat qilishni rivojlantirish uchun nimani tinglash, qay jihatlariga e'tibor qaratishi kerakligini aniq bilish kerak. Ushbu maqsadga erishish uchun talabalar oldiga aniq ovoz bilan bog'liq vazifalarni qo'yish kerak. Ovoz kuchini va individual ovozning tembrini eshitish, akkord progressiyalarining rang-barang palitrasi yoki individual akkord, musiqiy taqdimotning ritmik aniqligi, bir xilligi, ohangdor chiziqning ifodali nyuansi, bu talabani eshitish diqqatini hamda ichki eshitish qobiliyatini faollashtirishga majbur qiladi. O'z-o'zini tinglay olmaslik asarning ishlashiga jiddiy ta'sir qiladi, bu esa tovush va tembr monotoniyasiga nisbatan sezgirlikni keltirib chiqaradi.

Eshitish qobiliyatini faollashtirishning samarali usullaridan biri bu xor ovozigacha nisbatan obrazli belgilar, epitetlar va metaforalar yordamida talabaning tasavvurini sozlash qobiliyatidir. Talabada har qanday fragmentning sof tovushini fortepiano chalmasdan ichki

eshitish va tasavvur qilish istagini uyg'otish ham dirijyorining diqqatini va eshitishini jamlashga yordam beradi. Jo'rsozsiz partituraning ijro etib, parchalarni (ayniqsa, polifonik asarlarni) o'rganish juda foydali. Bunday usullar talabdan doimo diqqat bilan eshitish e'tiborini talab qiladi va eshitish qobiliyatini, o'zini o'zi nazorat qilishni oshirishning asosiy usullaridan biridir. Xor partiturasini o'zlashtirishning yana bir muhim omili asarni qo'lda puxta o'zlashtirishdir. Musiqiy asarning ijrosiga ta'sir qilish hamda nazorat qilish vositasi sifatida qo'llarni, ifodali imo-ishoralarni (mimika va pantomima bilan birga) rivojlantirish talabaning mustaqil uy vazifasining asosiy vazifalaridan biridir.

Dirijyor-xormeyster asarning ijrosini nazorat qilishda dinamikani, obrazli-emotsional tuzilmani, tovush rangini rivojlantirishda o'z g'oyalarni amalga oshirish hamda jonli yetkazish uchun yetarlicha moslashuvchan, plastik imo-ishoralar, nozik hissiyotlari, sezgir qo'llarga ega bo'lishi kerak.

Dirijyorlik texnikasini rivojlantirish uchun to'rt komponentni: musiqali quloq, nafas olish, mushak hissi va hissiyotlarni tarbiyalash hal qiluvchi ahamiyatga ega[2;106-107]. Relaksatsiya — mushak hissini rivojlantirishda eng muhim ko'nikmalardan biri sifatida qaralishi kerak.

Dirijyor mushaklarining bo'shshishi qo'llarning yarim passiv holati bo'lib, unda ma'lum tinchlik, osoyishtalik, sokin quvonch, engil qayg'u va boshqalar kabi his-tuyg'ularni ifodalash mumkin. Qo'l mushaklarining faol holati dramatik, qahramonlik va boshqa his-tuyg'ularni ifodalovchi yanada baquvvat, kuchli irodali, ekspressiv harakatlarni ayniqsa klimatik daqiqalarni aniqlashda ko'rsatishi mumkin.

Qo'llardagi haddan tashqari kuchlanish juda kamdan-kam hollarda, fojiali vaziyatlarni namoyish qilish paytida qo'llaniladi. Dirijyor-xormeyster mushaklar kuchlanishining barcha darajalarini to'liq kuchlanishdan to'liq bo'shshishgacha o'zlashtirishni o'rganishi, o'z dirijyorlik faoliyatining barcha asosiy qirralarini bilishi va his qilishi zarurdir.

Buning uchun talaba ongni turli motor o'tkazuvchi imo-ishoralar hissiyotlari bilan faol bog'lashdan iborat bo'lgan mushak boshqaruvchisini rivojlantirishga intilishi kerak[3;24-32].

Talabalarda dirijyorning xor partiturasini "ko'rish" mahorati ham shakllantirilishi, ya'ni uning shakli va mazmunining rivojlanish dinamikasini, musiqiy materialning obrazlilik va emotsional palitrasini his qilishi kerak. Ammo musiqiy chiqishlarni ifodali imo-ishoralarga o'tkazish uchun dirijyorning qo'llari nozik sezgir bo'lishi, qattqlikdan holi bo'lishi, epchil va egiluvchan bo'lishi talab etiladi.

Dirijyorlik kasbining juda murakkab masalalaridan biri bu talabalarda maqsadli tabaqalashtirilgan qo'l harakatlari va ularni muvofiqlashtirishni o'rgatishdir. Zamonaviy dirijyorlik amaliyotida dirijyor ko'pincha bir vaqtning o'zida bir nechta texnik va badiiy vazifalarni bajaradi. Shuning uchun xormeyster talaba qo'llarning mustaqilligini rivojlantirishga va ularning ijro funksiyalarini taqsimlashga jiddiy e'tibor berishi kerak. Ko'pincha dirijyorning namoyishi ikkala qo'l bilan amalga oshiriladigan holatlar mavjud bo'lib, bu hol faol musiqa va boy dinamikani ijro etishda yaqqol namoyon bo'ladi. Biroq, dirijyorning harakatlari ikkala qo'li ham tez-tez o'xshash parallel harakatlar qilsa, xor jamoasida yomon taassurot qoldiradi.

Odatda o'ng qo'l dirijyorlik jarayonini tashkil qiladi, u vaqt sxemasini aniq ko'rsatadi, uning harakatlarida asarning o'lchagichini, tempni ko'rsatadi va hamrohlikni boshqaradi. Chap qo'l erkinroq harakat qiladi. U alohida qismlarga kirish va chiqishlarni ko'rsatishi, dinamikani,

shakllanishni, ansamblni boshqarishi va baʼzan oʻng bilan birga hisobni koʻrsatishi mumkin. Albatta, funksiyalarning bu boʻlinishi shartlidir. Bularning barchasi asarning tuzilishiga bogʻliq. Biroq, mashgʻulotning boshidanoq qoʻllarning mustaqilligini rivojlantirish va ularning harakatlarining bir-biridan barqarorligiga erishish kerak. Tavsiya etilgan barcha mashqlarni oʻng va chap qoʻllar bilan alohida bajarish foydalidir, bu har bir qoʻlning rivojlanishiga katta hissa qoʻshadi. Dirijyorlik paytida baʼzan bitta oʻng qoʻl ishlatiladi. Dirijyor bir chap qoʻlni kamroq ishlatadi, odatda bunday daqiqalar uzoq davom etmaydi.

Xulosa. Dirijyorlik sinfida xor asari ustida ishlash jarayoni talabani uyda mustaqil ishlashga tayyorlaydi. Talabaning sinfdagi mustaqilligi koʻpincha uydagidan koʻra kuchliroq namoyon boʻladi, sababi sinfda u sintezlangan shaklda namoyon boʻladi (musiqiy asarni yoki uning alohida detallarini yaxlit takrorlashda diqqat, xotira, iroda konsentratsiyasining kuchayishi) va mustaqil oʻzlashtirish sharoitlarida alohida tafsilotlarni sinchkovlik bilan ishlab chiqish, ularning asarning umumiy kontekstidagi roli va maʼnosini aniqlashtirish, asarning individual tafsilotlarini bir butun sifatida oʻzlashtirish uchun qayta-qayta takrorlash analitik prinsip ustunlik qiladi. Bu murakkab, puxta oʻylangan va rejalashtirilgan ish sinf ishining reproduksiyasi kabi boʻlishi kerak.

Ushbu yondashuv bilan dars talaba uyda maʼlum bir musiqa asarini oʻrganishda bajarishi kerak boʻlgan namunali mustaqil ish namunasi boʻlib xizmat qiladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Васильев В. А. Эволюция русской хоровой культуры и проблемы совершенствования дирижерско-хорового образования // Вестн. С. Петерб. гос. ун-та культуры и искусств. 2011. № 4 (9), дек. С. 76–81
2. Казаков С. А. Дирижерский аппарат и его постановка. М.: Музыка, 1967. В. 106–107
3. Упражнения на расслабление рук и всего дирижерского аппарата (головы, шеи, корпуса) можно найти в учебниках по технике дирижирования. Казачков С. А. Указ. соч. С. 36; Мусин И. А. Техника дирижирования. 2-е изд., доп. СПб.: Центр Деан-Адиа. М., 1994. В. 24–32.
4. Сивизьянов А.С. Проблема мышечной свободы дирижера хора. М.: Музыка, 1983.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).